

Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

**СЭКП Тыва обкомунун,
Тыва АССР-нин Дээди
Советинин болгаш
Министрлер Човулединин
органы**

1990 чыл
август
2
четверг
№ 176 (14376)
1925 чылда
үзгөлдөткөн
Өртү 3 кн.

БҮГҮ КҮШТҮ МӨӨННЭЭР Кем-херек үүлгеднишкини- биле эң шыңгы демисежир

Совет Эвилелини Коммунист партиясының болгаш Совет чазактың кем-херек үүлгеднишкини база корум-чурум үрээшкени биле демиселди күштедирер талам-биле ажалдан кылган хемчеглерин бүгү чон үүлдүзүңүз деткиң турар. Ол ынды болбас аргакко. Соелүгү үеде кем-херек үүлгеднишкини дүрген өскөн. Кижилерин өш-биле өлүрү, күште чазарла, үтөп-дээрбеден, аар кем-херектиң таварыштырып турар. Хулганнаар, күрүңнени болгаш хамаатыларын хуу өнү-хоренгизин оорлаары неперээр. Автотранспорт, хамаатыларын бажынарчы калдаашкынар кылдыр, чолаачыларын этээр чоруктар бар. Кем-херек үүлгеднишкини, корум-чурум үрээшкениниң хой уруузу арагалаашкынын тайы-биле болуп турар. Бо бүгү болза хамаатыларын ажал-ижинге, амьдалынга, каашимынга улуг каражым, когаралды чедирип, амьтанынга айымды ирелдирип турар. Ынчанга ол бистин шүтүрүстүң сагыш сеткилчисти дүврөдүп, саргыды аартып келир-дир.

Корум-чуруму быжыгалаар, кем-херек үүлгеднишкини биле демиселди күштедирер дээш партия, совет, профсоюз, ажал-агый болгаш хоойлу-турар камгалаар органнар ана-ла оодурайы, хемчеглерин ая турар. СЭКП обкомунуң бюрору кем-херек үүлгедир чорук-биле демиселди күштедирериче партия Кызыл хооромунуң, районнарның, парткомнарның, партия эге организацияларынның кичээни-гейин уландырган. СЭКП обкомунуң бюрору 1989 чылдың ноябрь 14-те хураалыга Кызыл хоорайда кем-херек үүлгедир чорук-биле демиселди күштедирер талам-биле сонгаралды болбас хемчеглериниң планын чугаалаашкы көргөш, ону бадылаан болгаш республика солунарына партия, хой-нигитке чарлап дыштыккан. СЭКП районнар, парткомнар кем-херек үүлгеднишкини биле демиселди күштедирериниң алаң-хемчеглерин база ажалдан кылган турган. Ындыг-да болза оларның күсүлденин чедир алып дээш партия хоорому, районнар, парткомнар, партия эге организациялар дээштин, чогулгалды иседелдеп ажалды чорутууларын кем-херек үүлгедир, корум-чурум үрээшкенин кылдыр камаякчы, бо чылдың эртен беш айларында өскөн.

Чокта чаз эртен СЭКП Кызыл хооромунуң бюроруна 1989 чылдың ноябрь 14-те партия обкомунуң бюроруна хүдээ алганы Кызыл хоорайда кем-херек үүлгедир чорук-биле демиселди күштедирер талам-биле сонгаралды болбас хемчеглериниң планын күсүлденин анаа анализте чугаалашкан. Планаң көрдүгүн хемчеглериниң маан-ла күсүлденин турар хандырып, кем-херек үүлгеднишкини биле демиселди күштедирерини, хоойлу-дурмуң болгаш корум-чуруму быжыгалаарчы хоойлу-дурмуң камгалаар органнарның ажалдакчыларын база активиниң бүгү күжүн, партия, совет организацияларын, бүгү хой-нигитин, ажалды хойчуң школаларын, өөредилге черлериниң коллективтерин мобилизацияларын СЭКП Кызыл хооромунга, хоорук-соомга доктаалда дааскан. Ону ботандырар дээш чамдык хемчеглерин алган-да болза, хоорайда кем-херек үүлгеднишкини кызырылаан, моон алырга партия хоорому, хоорук-соом СЭКП обкомунуң айткышкынын күсүлтөш-дир. Хоорайның өргө-хоойлу камгалаар органнары амгы үеңиң иседелдеңи чедир ажалдашкын турда, мында улуртукчу-коммунистерден эбулут партия-жа иседелден партия хооромунга тургусуна. Найысыллада ажалды чоңуну, амьктарын хостуг үезин, дыштыңар хүнерең ажалдык ажалга тургузар дээш дээштин хемчеглер албаан. Чамдык күш-ажалды коллективтерде күш-ажалды салгыла-чуруму коңкаан, ажал хүнүнде белин аргаалаар таварышталар бар. Тываның амьдал-дурмуңун, «Тыва автотрас», «Тыва хамааты туду», «Агропромтаж» каттыжкышкынарның, Аспотсебостуң, бажың тудак комбинаттын, мебель фабрикасының коллективтеринде эңирчир сергедо черге килегенер эртен чылдың бо үезинге хой болган. Бо бүгү болза дыма хой партия эге организациялар, улуртукчу-коммунистер күш-ажалды коллективтерге, чоңуң чурттан турар черлеринге кичизикчи болгаш организакты ажалды кошкатканын чугаалап турар.

Кем-херек үүлгеднишкини, корум-чурум үрээшкенини республиканың районнарында, хоорайларында, суурларында

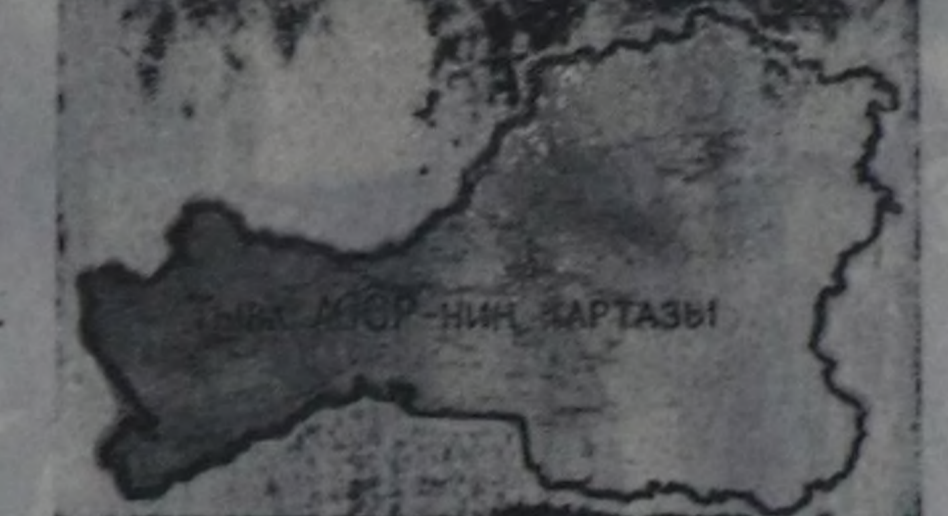
хөй болуп арттышаан. Ылаңыма Барым-Хемчин, Чөөн-Хемчик, Таңды, Улуг-Хем, Сут-Хөл, Өвүр, Тожу, Мөңгүн-Тайга, Эрзин районнарында өңдө хөй болуп турар. Кем-херек үүлгеднишкини эвээжидер база корум-чуруму быжыгалаар дээш партия, совет, ажал-агый, эрге-хоойду органнарның чорудуп турар хемчеглери коңкаан, бир деминг эвес болуп келген. Оң чылдагааны биле хулганнарга, кем-херек үүлгеднишкинлери, оорларга, арагачыларга, ажал кылдыр хончу чоктарга, чалгааларга шыдажыр арга чок байдалды тургусайып турар. Бирги эөлдеге улус депутаттарының Советтери, оларның комиссарлары кем-херек үүлгедир чорук-биле демиселди четлес чорудуп келген. Улус депутаттары боттарының округтарыга кижилер-биле биче эвес ажалды кылдыр турган, ону ам-лаа чедип албаан. Ылаңгы ала-нелер арагалаар, ажал чок кижилер-биле, кем-херек үүлгедир, оорларын болуп хире улус-биле ажалды доктаамал чорудуру аян түнелди бээр ужурут. Прокуратура ажалдакчыларын, иштин чоктоо килдестерини, оларның профилактика албанын, милицияны, уросток төлээриниң ажалдыга э-хары-салгааны белдир, чогулгалды ажалдаар чедип алып болгаш эки тура улусчу дружиналарын, эң хуу судтарының ажал-чорудууларында четпестерин дүрген чыладыр.

Допчузу-биле чугаалаарга, бүгү-ле күштү, аргааларын бистин сагыш-сеткилчисти дүврөдүп чорур айткың — кем-херек үүлгеднишкини, корум-чурум үрээшкенини болдурбаның уландылар сорулгалык бис. Ол болза бирги эөлдеге партия комитеттерини, партия эге организацияларынның эң-не чугула херээ.

Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң чедик чымчының эөлчөк чон ийги сессиясына республикада кем-херек үүлгедир чорук-биле демиселди күштедирер талам-биле сонгаралдык хемчеглер дугайында айткыштык чоқта чугаалашкан. Тывада кем-херек үүлгеднишкиниң байдалына ханы анализте берип, оң үезин турар чылдагашканын тодарылаан. Кем-херек үүлгеднишкини, корум-чурум үрээшкени республикада хонук дүврөдүп чыдаады турарын аңаа ынталык, кем-херек үүлгеднишкини биле демиселди күштедирер талам-биле сонгаралдык чыдаады Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң чедик чымчының эөлчөк чон ийги сессиясына хонук дүврөдүп чыдаады болдурбас талам-биле сонгаралдык болбас хемчеглериниң программаны мында киргеген. Ол болза 1990 чылда база 1991 чылдың бирги кварталында Тыва АССР-ниң Министрлер Човулединин, улус депутаттарының чөр-чөр Советтериниң, оларның күсүлчү органнарның албан кудуларын план-хемчеглери-дир. Оң күсүлденин доктаамал хынаарын Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң Хоойлужуула, хоойлу-дурмуң болгаш эрге-чурум айткыштарының талам-биле комиссияларга дааскан. План-хемчеглерин күсүлденин харымлаар кижилер колдуунда шүтү улуртукчу-коммунистер болуп турар, мынды болганда, партия комитеттери, партия эге организациялары оларны даңгыштыр салдыган сорулгалы ботандыраар дээш партия, совет, ажал-агый органнарның, хой-нигити организацияларын күштү илевиңер, пий-хың хемчеглерин алып, илаңгы коммунистерниң өткөткөткөн дышпаар, кылдыңган ажалды түңнээр, четпестерин илердир херек.

Парламентын, төлөвденниң болгаш радио дамчыдылганын ажал-чорудууларын кем-херек үүлгеднишкининиң, корум-чурум үрээшкениниң, арагалаашкынын база хамааты кижилериниң таарым-чалык ажалдан, чурттаарыга, дыштыңарына шактыктып турар үүлдериң чылдагашканын сыйгалан илердирериче, хоойлу-дурмуң үрээшкени биле болдурбас талам-биле сонгаралдык болбас хемчеглериниң программаны кайы хире күсүлденин түнелдиңиң уруктарын, күш-ажалды салгыла-чуруму быжыгалаар, нациялао арылган хамаатыларын эңирчидер дээш демисел-биле, эки ажалдык коллективтерин дүргүлдүгүзүн непердирериче уландыраар ужурут.

Кем-херек үүлгедир, корум-чурум үрээшкени турар шымгы демисел чорударынче бүгү күштү мөөнээр — хүнүң чугула сорулгалы.

АЧЫ-БУЯН ЧЕДИРИЛГЕЗИ

«Ак даңгыт» — шак мындыг ат-биле дүүн, август 1-де, Улуг-Хем районда ачы-буян чедириниң ачы эгелээ.

Оң кол сорулгалы — районун девисээринде нараа четпестерге дуза чедирер. Районун чөр-чөр Советтериниң база социал хандырылга килдизиниң медресиниң боттар алдыга, амгы үеде Улуг-Хемде кара багай 105 иналдыр бар, оларның иштинде 84-у назылып кырааннар. Нараяа четпес инвалиттерин 95 хуузу түрөтпн байдалда чурттап турар. Шак ыңдыг байдалды өөренип көргөш, СЭКП районунуң бюрору туснай доктаамал хүлээп алган, августу ачы-буян чедирлениң ачы кылдыр чарлаан. Ол үезин дургу-тала амьшеле, садгы, амьдырал хандырылга ажалдакчыларын база депутаттардан тургустуула комиссиялар караа четпестериниң ийги байдалын хыяп көргөш, оң түнелди чөр-чөр Советтеринге чугаалажыр, чогуу хемчеглерин ажалдан кылдыр, ол боттар дуза көргүзөр.

Районда нараа четпес ивалиттерге тус-тус хамаатылар база албан черлери, организациялар ашка дүзүлгө сийлаар караа четпестериниң ийги байдалын хыяп көргөш, оң түнелди чөр-чөр Советтеринге чугаалажыр, чогуу хемчеглерин ажалдан кылдыр, ол боттар дуза көргүзөр.

АЖЫК ЧУГАА

Кызыл хоорук-соомунуң хураалдар залына Тываның демо-

ЭВЭЭЖЕТПЕС ДЭЭШ

Эртен кызың республиканың ажал-агыйларына сизге аймаа-эвээш белеткептиң. Ынчанга 1989 — 90 чылдарың кыштагалаашкыны берге байдалга эртен. Ол-бо сураглан, аар өрткө-биле мал чеди салдып ап тургаш, кыштагалаашкыны бораң-сараң чалардык эртерер аргалды болганнар. Ындыг-да болза, совхозтуң шүтүзү диленин кыштаан дээр болза, чыстыңар алаар боор. Чижээлээр, «Алдан-Маадыр» совхозун ажал-агыйлары 1989 чылдың чайында мал чедимин белеткептиңе кызыман ажалдааш, мал чеди белеткээр планын 92 хуу күсүлгөткөн. Ол дээр республикада эң бедик көргүзүлгенин бирөөн-дир. План күсүлгенин-даа болза, белеткептиңиң сизге совхозта ийгилиги маалымга чедипкен, харың-даа өске ажал-агыйларга «сарыктап» кыштааннар.

ҮЕНИҢ СУДАЛЫ ДУУН, БӨГҮН, ДААРТА

краткы интернационалты шөгүзөшкенин бот-илекейди болууну организастаан семинар ачык чугаа байдалына дүүн болуп эркен.

АЖААП ЭГЕЛЭЭР

Школачыларның чайгыш даштангылазын чөр-чөре ачык-агый эртерип турар.

Чөөн-Хемчик районун Хайыракан ортумак школазында Мойналык аттыг куш-ажалдык болгаш дыштангыларын лагер бар.

Бо чылдың үстүңү класстарын өөреникчилери үш эөлчөк-биле ажалдан, дыштанган. Бирги эөлчөге 60 кижик ажалдан. Олар чүгө ногаа аймаан олуртуп, суггарып турган. Ийги эөлчөгө өөреникчилериниң салын эвээш-да болза, суггарылга ажалды уламчылап, өт-сигенин аштаан.

Лагериниң начальниги А. Д. Кара-Сал куш-ажалды билдирип удуртургандыгында, оларын куштургудыштангылазынче улуг ичээлини салып турар. Олар чогууда черлерге барып, спортчу укуражылыктарын чорудуп келген.

Бөгүн өөреникчилер чашпанын аштаашканын, үңгөн огуруч кулааны, капустаны ажаан эгелээр. Бүгү ажааттыңан ногаа аймаа совхозун ийги чедиминиң черинге кирер.

КОМИССИЯ ХУРАЛДААР

Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң комиссиялары боттарының ажал планын эбуулар

«Күш-ажалды хостуу» совхоз сизге белеткептиңиң аңгыда, ийгилигиниң сизге

«Алдан-Маадыр» совхозта хой чылдыг сизге өстүрерин болгаш оң дүжүлдүн ажаап алырында өөрдүлгө чүндөр бар. Ындыг шөлдерин шүтүзү аренада эвээш-аарыга быжыгалаан, нола-ла ээлери — суггачылар. Олар сизге шөлүн аштап арыглар, эки шынарды суггачылар суггарып ап турар. Суггачыларын ажал төлөвүн алаанын ийги дүжүттөп хамаарып, дүжүт эөлөк, шынарды болгаш турмуң-а, алып ашааш хой болуру билдирген.

Тракторларын бүгүн дегир-херекселдери биле эвөөлөргө быжыгалап наар. Трактористтерин алып турган база суггачыларын өстүрген дүжүлдүн дорт хамаарып. Кижик бүрүзү эки ажалдаар-ла болза, хой аша-төгөрүтти алып кылдыр организастааны мал чедимин көндүрүп арганы берген.

Совхозтуң малчынарды хой чылдыг сизге шөлүн база быжыгалаан. Олар чедип суггарып, ыш-даңжын аштап арыглар, а метанга заставаттып эвөөлөр сизге кезип, ажаажыр, оон

АЛЖИР. (СЭТА). Араб маарып чөвүленин киргизчилери чурттарын (ында Алжир, Ливия, Мавритания, Марокко болгаш Тунис кирип турар) президент чөвүлелериниң өөлчөгүл сессиясы ажалтыңан. Ол беш чуртун чазактарын улуртучулары эвилелди иштиңиң ажалдыларын айткыштарын чугаалажыр эгелээ. Көдө ажал-агый, транспорт талам-биле айткыштар кол черин ээлеп турар.

БОНИН. (СЭТА). ГФР-нин даштын эртерип министр Ганс Дитрих Гендеринин сапан турары биле алырга, 1990 чыл Европада күнүнде ажалды харымлаашкыны чыла болуп. Гессен өлөңүзү берген интервюда ол бо чылдың ноябрьда болуп ийги европа чорудууларының киргизини күнүнде талашкының ийгилигиниң ажалдыларын ужурашкынын ол ийги болуп турар болушунуңа кижик болуу айнаар деп иседелген. Таарыштыңын турар үңгөндө дүштүр ажалдаар институттарын тургузарына оң укуражылыктары оон болуу айнаар.

Чазакта болгаш күнүнде баштыңарын база даштын эртерип министрлериниң укуражылыгында Европада чорудууларын тургустууп кезип баш удур болдурбас айткыштарын чугаалажыр. Ынчанга Совет Эвилелиниң ийги сессия херектеринде дег эртерип киргиз ажал хандырып деп, министр чугаалаан.

ЛУАНДА. (СЭТА). Анголамың чамдык девисээрлеринде маллар дээр аарык чончүлүгү неперте берген. Эртен үш айларын дүргүлдү ол аарыгдан 800 ажал кызып, оларын хой кезип бичин чыгарт олген. Ол дугайы эвөөлөргө аарыглар контролоруна талам-биле национал эртерип директору Ж. Дюпер аманаткан. Бо аарык сөөлү чылдаа ховартан турган. Ындаа болза, чуртун чамдык девисээрлеринге улуртучу чашкын чаап турар бөтө, ол аарыгтын талашкы өскүлөр кымыра-сигтер кызып чыгарт, аарык база катал өскүлүп эгелээ.

ИСЛАМАБАД. (СЭТА). Орта Азияны болгаш Казакстанын мусулман шажыңы организациаларынның төлөөкчилери Пакистанын найысылдында чедип берген. Делегацияны Совет Эвилелинде мусулман шажыңын баштын муфтий Мухаммед Салым Мамансулов баштап турар.

Делегациянын кеңигүнери он хонук дүргүлдү оон чуртун политиктиң болгаш хой-нигити ажалдакчылары биле узурашкын чоруп турган. Афганистанга тузурган совет шериглери дедир чорударын дугайында чугаалажышкыларын кылдыр сорулгалды. Ол сорулгалы күсүлдери биле совет мусулманнарынның төлөөкчилери Пакистанын улуртучулары база молдөлгөндүктөрүн тур чазактын төлөөкчилери биле ужуражыр дээш күзүлүн илереткен. Ол дугайы шажыңчыларын баштыңың журналистерге дыштыкан.

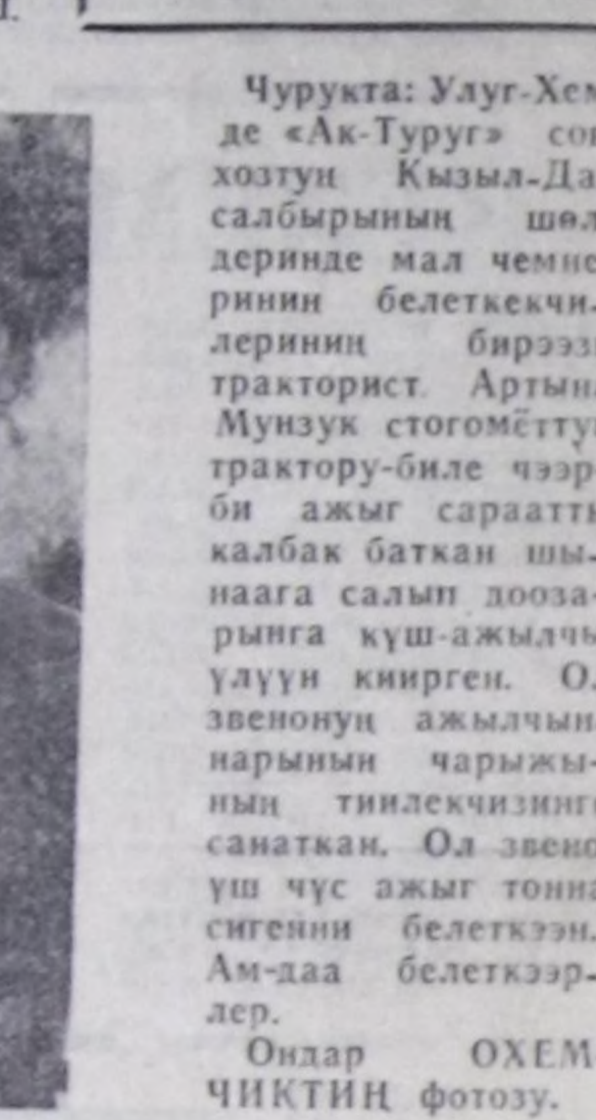
КЫМНАР МУРНАП, КАЙЫЗЫ ХОЖУДАП ТУРАРЫЛ?

Мал чедимин белеткептиңе ажал-агыйларын улуртучуларына, спецнастеринге, бригадирлерге, ферма эрелекчилеринге база тус-тус малчынар-даа эбулут шыгалады. Ол ышкы оңу, ол чугула кампанияны улуртучу организастаар ажал-агый органнарыга, чөр-чөр Советтеринге оларын ажал-иштин шынарын көргүзүрүң бадыткалы.

Вестин ийги республикада, тус-тус районнарыда база совхозтарда-да «Мал чедим» деп программа бар.

Эртен кызың бистин дыма хой ажал-агыйларымың, ол ышкы Бин-Хем район мал чеди эвээш болганы биле бергеден, эң ылаңгыя «Хадын» совхозтуң фермазына чүт болганын «Шын» солуга маң улаа бижигилең. Частыгылардан өөренип, ону каттап-таас деп чугула бар.

Чурукта: Улуг-Хемде «Ак-Тургу» совхозун Кызыл-Даг салбырынның шөлдеринде мал чедиминиң белеткекчилериниң бирээни тракторист Артына Мунзук стогомстуг трактору-биле чээр-би амы саракты калба баткан шынаага салып доозарына күш-ажалды улуртучу кирген. Ол эвөөнүң ажалдакчыларын чаржыңын тилекчинге санааткан. Ол эвөө үш чус амы тонна сизге белеткээ. Ам-даа белеткээр-дер.

Онлар ОХЕМ-ЧИКТИН фотоу.

КЕДИЛИГ ОРУКТАРНЫ ТЫВАР

1989 чылда Тыва АССР-ни министрстволары, ведомстволары, федерациялар болгаш организациялар даштыкы чурттар-биле экономиктик база салды харылзааларын тудураары оруктарын илгерилеши биле дикте эгелден. Республиканы Агро-улетуур эвилелден, херекчиликтерин инициатива даштыкы-биле экономиктик харылзаалар килдистерин тургускан. Садыг министрствозунда салдыг-улетуур төлөөлү-жылгези тургустунган. ССРЭ-ни Даштыкы экономиктик харылзаалар министрствозун Чөөн-Сибирь экономиктик девискээр талазы-биле эргелелини Тыва АССР талазы-биле специализация алаан-хүлээлелин база кирген.

Даштыкы экономиктик харылзааларын киргизилерин кылдыр 13 бүдүрүгге болгаш организациялар кылдырткан. Ол дээр-ге Тыва АССР-ни Кураторулетуур эвилели, Тыванын херекчилерин инициатива, Чурт улетуурунун девискээр-бүдүрүгге каттыжымшыкынның эки усе-шешерлер болгаш сүй белектер эксперименталдык бүдүрүгүзү, «Каа-Хем» хөмүр-лаш разрен, «Уш» федерациясы, ССРЭ-ни Эртемнер академиязынын Сибирь салбырынын Тыва-да компекстиг килдизи, Туризм талазы-биле область чөвүлели дээр оон-даа өскө организациялар болгаш бүдүрүггелер-дир.

Даштыкы экономиктик харылзааларын амгы үеде элзи сайзыраа талазы кызыга чөгүүнү салдыгажымшыкын, Эрзин, Өвүр, Тес-Хем, Монгуш, Тайга районнарын херекчилерин инициативалары Моол Араг Республиканы кызыгаар чөгүүндө аймактары-биле даштыкы харылзаалар, бараннар солчушкуну чоруулу келген. Баран солчушкуну 1989 чылда 2 миллион рубль түнгү болган. Оон айна республиканын херекчилерин инициатива чини улетуур кылдыларын үндүр болгаш кир сазарынын Кыдат кампаниянын Шыянь филиалы-биле бараннарын дорт солчурун дугайында керээни чарган. Бараннар солчушкуну түнелдиде эки шынарлык чугула херекчидин бараннарын республиканын чурттакталыгына Тыванын херекчилерин инициатива саткан. Бай-Тайгааны «Муриагы», Улут-Хемин «Улут-Хал», Тес-Хемин «О. Шынаар», Өвүрүн «Коммунисттик орук», Барыны-Хемин «Барлык», Кызыл району «Тере-Хал» сохоттары МАР-нын кызыгаар чөгүүндө аймактары-биле дорт экономиктик харылзааларын тууду, техника аймаан, лизм-буру материалдарын, артк кестерини берип, оон орнуна Моолдан безик продуктууд малды ач турар. Бо харылзааларын оон соңгаар-да сайзырадырын аргаларын Агроулетуур эвилели өөренип көрүшкан.

Ногаа култураларын тарип өстүрер талазы-биле кады аймакчалыгын Кыдат Улут Республика-биле Тыва АССР-ни Агроулетуур эвилели эгелден. Улут-Хемин «Улут-Хал», Каа-Хемин «Бурунгар» сохоттарыга кыдат ногаажылар ногаа аймаан эртен чылыс тарип өстүрү турган. Бо чугула харылзааларга хамаарылаш турган чамдык организациялар, бүдүрүггелер үн аймакты эртен чылыс багай организациялар. Кыдат ногаажылар дээр делегейде саргаан ногаажылар-дыр. Тывага кээ аймактарын баштайгы чылда оларын өстүрүп жүдүдү кадыг да белик эвес болган-да болза, кыдат аймакчалыгын сохотканы шын эвес. Кыдат ногаажылардан тыва ногаажылар хой чүдүд өөренип ач болур. Бир эвес кыдат эштер бистин республикага элзи үр тур аймактардан болза, биске аймактыг, бистин билди ач болурусу чүдүдүрүн дамчыды берип болур турган ийик. Аймакты багай организациязыны минир апар бис. Тус черин чурттакталы-ларын эрге-агартып кызыгаарлабайн, Тывага негез үс иштиде доктаамал аймактар хой салдыг кыдат ногаажыларын чылаар улетуур бис.

Кыдат медицинашын Ляонь академиязын амчилерин керээ Стугаар чалаан. Амгы үеде олар аймактан турар. Олмышак ушу кыдат гимназиязын Тывага негездер талазы-биле керээни Шыянь-нын спорт институту-биле чарган. «Тыва систем» деп эртем-техника төвү чини улетуур кылдыларын үндүр болгаш кир сазарынын Кыдат кампаниянын Шыянь филиалы-биле протоколдуну тургууза, Шыянь-нын компаниялар ишма-нилам-биле компаниялар бүдүрүп үндүрүшканы, бүдүрүггелерин башкарышканы алатматчык системаларын аймактын кыдыр талазы-биле аймактарын кады чоруу-рын алаан турар.

Чончун усе-шешерлер болгаш сүй белектер эксперименталдык бүдүрүгүзү АКШ-та «Флит-Стрип» фирмасы-биле деп лаарарынын каттыжым чүдүрүггелери тургуузын күзеп турар.

ССРЭ-ни Эртемнер академиязынын Сибирь салбырынын Тывада компекстиг килдизи ЧСР-ни Прагада кылар чүдү-дерини Эртем-дизитин институту-биле Тыванын хөмүр-лаш болгаш харылзаалар талазы-биле инициатива аймактарын кады чорударынын талазы-биле протоколду тургускан.

Даштыкы чурттар-биле экономиктиг харылзааларын тудураары оруктары хой. Оларын боттандырып болурун аргалары даа бар, ила бергелер база эвез эвес. Экономиктиг, аймакты биске дүрген берип болур, аймакты барып черле келип кады аймакчалыктын күзеп турар бис.

Оруктарын кирип алыр талазы-биле ийик черин турган элден турар. Чамдык чурттарын экономикады колдуунда турганга үндүлелеттинген. Чижээлээрге, Аргалары чурттар-биле экономиктиг харылзааларын тудураары оруктары хой. Оларын боттандырып болурун аргалары даа бар, ила бергелер база эвез эвес. Экономиктиг, аймакты биске дүрген берип болур, аймакты барып черле келип кады аймакчалыктын күзеп турар бис.

Оруктарын кирип алыр талазы-биле ийик черин турган элден турар. Чамдык чурттарын экономикады колдуунда турганга үндүлелеттинген. Чижээлээрге, Аргалары чурттар-биле экономиктиг харылзааларын тудураары оруктары хой. Оларын боттандырып болурун аргалары даа бар, ила бергелер база эвез эвес. Экономиктиг, аймакты биске дүрген берип болур, аймакты барып черле келип кады аймакчалыктын күзеп турар бис.

Стрия девискээринин талазы-биле Тывада аймакчалыктын чүдүрүгүзү АКШ-та «Флит-Стрип» фирмасы-биле деп лаарарынын каттыжым чүдүрүггелери тургуузын күзеп турар.

Тыва АССР-ни девискээринин туркини сайзырадырын аргаларын өөренип көрүп турар бис. Чүге дээрге туркини сайзырадыр, ону келиши бодал, боттандырыр-нын барымдаалары бар 1989 чылда АКШ-тың, Австралияны, ГФР-нын, Швейцария-ны элзи каш туркини фирмаларын удурткучуларыга болгаш талаздеринге Тыванын агаар-бойдуу, гостиницалар, столовалар дээр ишкан бар материал-техниктиг баазыны, агаар болгаш хем судноларын көргүскен бис. Туркин талазы-биле даштыкы специализир ол бүгүнү чөгүчүмүз деп көргөн. Чүге дээрге олар кадыг-бир онзагай байдаларын негезин турар. Бар-ла материал-техниктиг баазаны эки аймактар болурусса, даштыкы турки-терин талазындан хомудал болбас. Оларга кол-ла чүдүдүр: чараш бойдуз көрүп, арыг агаар тынып, дыштынып алмыр, аннары, балыктары, оларның эргезинге бээрив машина-техника аймаанын идегелдик болуру, арыг-шешер чурттаар чер, чагай аш-чөм. Бо бүгүнү, бир эвес кызы аймактар болурусса, тургуузу болур бис. Даштыкы туркистерге амгы үеде коттедж бажынары солун эвес. Тайгада тудуу каан, арыг-шешер ачылар бажыныга, туркини маршруттарга тин каан тыва өлгөргө олар дыштынып болуурлар.

Туркин дээрге валюта ашка-хөргөни аймакчалык алырны бир даштыкы аргалыдыр. А валюта биске бөгүн дыка керек. Ону туркистерге өрткит ачы-дуза көргүзүр бидик дөңгөлөгү организациязын, аймакчалык ач болур бис. Чижээлээрге, туркини маршрут дижит. Анаа хонор-дүжөр өлгөрдү чадырлар, бажынар турар ужурут. Ол бүгү, үстүндө чугулаанын ишкан, аргы-сидик, туркини сеткил хандыр дыштынып алырныга таарышкан турар чугаажок. Маршруттарга тыва усе-шешерлерин кылат сүй белектерин садыр, улустун бот тыныгыр уран чүдүдү көргүзүр дээр ишкан лизм-буру ачы-дуза чедирелгенин организациялар ужурут бис. Көргөн-билген чүдүдери дээр даштыкы туркин ботуну карназындан төлөөр ужурут. Чижээлээрге, тыва эвез, чүдө-биле дерин каан элти музгалын, одага харвал, иштээни элти чигени дээр туркин төлөөр ужурут. Туркини ишкан организациязын, орукчалык болур ийик бис. А ол дээрге кончуг берге аймак-дыр эвезе.

Бөгүн республикада чангыс-даа организация туркистерге долу ачы-дузаны чедирип шыдаас. Ычанга күштерин каттыштыр, туркини аймактар, даштыкы туркини сайзырадыр дээр «Тыва-Тур» деп ассоциацияны организациязын. Оон составына Тыванын аймакчалык, Улут-Хем парокхостовуну Кызыл район эргелди, «Тыва автотранспорт» каттыжымшыкын, ССРЭ-ни Курбанкызынын Тывада республика киторазы, Тыванын херекчилерин инициатива, профсоюздарын область чөвүлели, Тыва АССР-ни аймакчалык аймакчалык бүдүрүггелери каттыжымшыкын дээр өскө-даа организациялар кирген.

Тывага туркини организациязын кадыг-бир организацияларын талазындан киргелди чокка организациялар деп болуп турар бис. Чүге дээрге оларын киргелди дээр аймактан алган ашка-хөргөни туркини чамдыктын ишчилер апар болгай. Бо аймакта кол-ла чүдү боттарыныс кур-лаарыныс, аргаларыныс аймактары. Ол бүгү бисте бар.

Туркини Тывага сайзырадырны тус черин чурттакталырын кадыг-бир кириштер апар бис. Олар чокта даштыкы туркини сайзырадыр-даа албас бис! Усе-шешер, култура программаларына киркир хөмөйлөөр, сыгытчылардан аныгда, ачылар, чыгытчылар дээр өскө-даа кижилик керек-тир.

Туркини четкини чортур сайзырадыр апар бис. Баштай кандыг маршруттарын тургуузын, туркини кадыг хевирин сайзырадыр дээр ишкан айтырмылар да хой. Бир эвес аймакты «Дасы» деп тускайлаштырган аймак-агылда ишкан эгелдер болурусса, ачылар-даа таарышкан. Ону чон билер, солунарга бизик болгай.

Туркини Тывага сайзырадыр, амгы үеде инициатива чалаан турарыныс аймакчалык ач болур бис. Туркини организациялар улустун уран чүдүдү, усе-шешерлер аймактарын сайзырадыр чыгаар да негез берип дыка хой кижилик аймак-биле хандырып болур бис. Даштыкыдан болган Эвилелдин өскө девискээринден негез туркистерге ачы-дуза чедирерин организациязынын девис-биле тус черин чонуга ачы-дуза чедирерини девис-биле бидик колдуур болур болгай. Өскө черден келген туркистерден амыгда, бисе боттарымыс база чүге дыштынып ач болбас деп бис.

Черле ычач, туркин республиканын социал-экономиктиг байдалын экижидеринге ийик боор ужурут. Ычанга бот орукту даштыкы-биле аймактар дээр кылар ужурут бис.

Даштыкы чурттар-биле экономиктиг харылзааларын тудураары аргалары даа бар, ила бергелер база эвез эвес. Экономиктиг, аймакты биске дүрген берип болур, аймакты барып черле келип кады аймакчалыктын күзеп турар бис.

Оруктарын кирип алыр талазы-биле ийик черин турган элден турар. Чамдык чурттарын экономикады колдуунда турганга үндүлелеттинген. Чижээлээрге, Аргалары чурттар-биле экономиктиг харылзааларын тудураары оруктары хой. Оларын боттандырып болурун аргалары даа бар, ила бергелер база эвез эвес. Экономиктиг, аймакты биске дүрген берип болур, аймакты барып черле келип кады аймакчалыктын күзеп турар бис.

Виталий Инокентьевич Соснин СЭКП Чедиксер райкомунун бирги секретарына аймакчалык турган, болуун эки турамы-биле фер-лерди аймакчалык берген. Ол ботуну төрелерин болгаш чок эш-огу-биле каттыжым алашкан. «Аргалар» дээр ко-оперативтиң кооперативин дээр аймакчалык кооперативин тургускан. Каш чыт бурун-гаар эки кадыгын Хмелев-ка дээр сурунун чөгүүндө черлерин аргалаган алган.

Дорт өгүде ногаа шиге алаш турган черин ийик ка-жазы кылдыр эде дерип алгаш, бола малды семирти азыр берген. Арендаторлар эртен чылым 22 тонна эки шынарлыг элти дүжаган. 300 гектар черден азыраан малдыга четир санныг мал чедирин белекпей ач турар. Баштайгы орукчалынын кү-сел-биле арендаторлар бот-тарына коттедж бажынары-ны тулаш эгелден.

ЧУРУКТА: Зоя, Людмила Александровна, Виталий Инокентьевич болгаш Владислав Соснинер.

СЭТА-нын фотогу.

ДЕНГЕ ДЕМИСЕЖИР

Совету чылдарда аймакчалыктын талазындан чүдүрүшканын даштыкы туркини сайзырадыр дээр «Тыва-Тур» деп ассоциацияны организациязын. Оон составына Тыванын аймакчалык, Улут-Хем парокхостовуну Кызыл район эргелди, «Тыва автотранспорт» каттыжымшыкын, ССРЭ-ни Курбанкызынын Тывада республика киторазы, Тыванын херекчилерин инициатива, профсоюздарын область чөвүлели, Тыва АССР-ни аймакчалык аймакчалык бүдүрүггелери каттыжымшыкын дээр өскө-даа организациялар кирген.

Совету чылдарда аймакчалыктын талазындан чүдүрүшканын даштыкы туркини сайзырадыр дээр «Тыва-Тур» деп ассоциацияны организациязын. Оон составына Тыванын аймакчалык, Улут-Хем парокхостовуну Кызыл район эргелди, «Тыва автотранспорт» каттыжымшыкын, ССРЭ-ни Курбанкызынын Тывада республика киторазы, Тыванын херекчилерин инициатива, профсоюздарын область чөвүлели, Тыва АССР-ни аймакчалык аймакчалык бүдүрүггелери каттыжымшыкын дээр өскө-даа организациялар кирген.

Совету чылдарда аймакчалыктын талазындан чүдүрүшканын даштыкы туркини сайзырадыр дээр «Тыва-Тур» деп ассоциацияны организациязын. Оон составына Тыванын аймакчалык, Улут-Хем парокхостовуну Кызыл район эргелди, «Тыва автотранспорт» каттыжымшыкын, ССРЭ-ни Курбанкызынын Тывада республика киторазы, Тыванын херекчилерин инициатива, профсоюздарын область чөвүлели, Тыва АССР-ни аймакчалык аймакчалык бүдүрүггелери каттыжымшыкын дээр өскө-даа организациялар кирген.

Совету чылдарда аймакчалыктын талазындан чүдүрүшканын даштыкы туркини сайзырадыр дээр «Тыва-Тур» деп ассоциацияны организациязын. Оон составына Тыванын аймакчалык, Улут-Хем парокхостовуну Кызыл район эргелди, «Тыва автотранспорт» каттыжымшыкын, ССРЭ-ни Курбанкызынын Тывада республика киторазы, Тыванын херекчилерин инициатива, профсоюздарын область чөвүлели, Тыва АССР-ни аймакчалык аймакчалык бүдүрүггелери каттыжымшыкын дээр өскө-даа организациялар кирген.

СЕССИЯГА ЧУГААЛАШКАШ...

Кем-херек үүлгелер, ко-рун-чүрүм үрээр чоруктар-биле демиселди күштелдирер дээр болуур-ла хемчек-терин Монгуш-Тайга район Советини күзүсүндө болгаш Ногаа Советтер ан турду. Район Советини бисе Кайга-көдө Советини каттыжымшыкын сессияга ботун элден. Кем-херек үүлгелерин аймакчалык дугайында айттырып апар чугаалашкаш.

Район Советини даргазы В. Д. Хемер-оол орта элестел кылган, районода кем-херек үүлгелериникин, байдалына анализ берген. Районун Советтерини административтиг, аймакчалык аргаларын кем-херек үүлгелериникин-биле демиселди күштелдирер хемчек-терин аймактан кылган. Көдө Советтер шилода доо-калпанын, шерт аламын, даа халамын келгендерин, херек эртерин чоранарын күш-ажагы хаара турар айтырлыгын кошкак шиптир-лер турарын сессияга демгелден.

Районун прокуратура ишти-к херектер кылдын (началыгын В. Саал) кем-херек үүлгелер чорутууны шү-гүмчүлден. Милитиянын катталыгын аймакты чок, куш-ажагы коллективтер-биле харылзаасын кошкак, колдуунда набединден үн-мейн орап, аймакчалык-лардан негелден кошкак.

Районун прокуратура ишти-к херектер кылдын (началыгын В. Саал) кем-херек үүлгелер чорутууны шү-гүмчүлден. Милитиянын катталыгын аймакты чок, куш-ажагы коллективтер-биле харылзаасын кошкак, колдуунда набединден үн-мейн орап, аймакчалык-лардан негелден кошкак.

Районун прокуратура ишти-к херектер кылдын (началыгын В. Саал) кем-херек үүлгелер чорутууны шү-гүмчүлден. Милитиянын катталыгын аймакты чок, куш-ажагы коллективтер-биле харылзаасын кошкак, колдуунда набединден үн-мейн орап, аймакчалык-лардан негелден кошкак.

Районун прокуратура ишти-к херектер кылдын (началыгын В. Саал) кем-херек үүлгелер чорутууны шү-гүмчүлден. Милитиянын катталыгын аймакты чок, куш-ажагы коллективтер-биле харылзаасын кошкак, колдуунда набединден үн-мейн орап, аймакчалык-лардан негелден кошкак.

Районун прокуратура ишти-к херектер кылдын (началыгын В. Саал) кем-херек үүлгелер чорутууны шү-гүмчүлден. Милитиянын катталыгын аймакты чок, куш-ажагы коллективтер-биле харылзаасын кошкак, колдуунда набединден үн-мейн орап, аймакчалык-лардан негелден кошкак.

Районун прокуратура ишти-к херектер кылдын (началыгын В. Саал) кем-херек үүлгелер чорутууны шү-гүмчүлден. Милитиянын катталыгын аймакты чок, куш-ажагы коллективтер-биле харылзаасын кошкак, колдуунда набединден үн-мейн орап, аймакчалык-лардан негелден кошкак.

Районун прокуратура ишти-к херектер кылдын (началыгын В. Саал) кем-херек үүлгелер чорутууны шү-гүмчүлден. Милитиянын катталыгын аймакты чок, куш-ажагы коллективтер-биле харылзаасын кошкак, колдуунда набединден үн-мейн орап, аймакчалык-лардан негелден кошкак.

АНБЫКТАРГА АЖЫ ЧАГАА

Бес боор. Ындыг аттыг уруг-ларын үндүрүп кээрге, олар ол оолдарын база танывас. Кара туразы биле оларны кыш-биле туткаш үндүрүп апаар таварылгалар эвези эвес. Оларын үндүрүшканы башкага, вахтерга кылган, оон кедересе солга буза шы-гарга кижи чүт-да калчаар аайын тыппайн беар. Мен элзи хой чылдарда школа шүгүмчүмга аймакчалык каапкан мен а учуринелерге чүгте үш чыл аймакчалык. Бир кезек болук оолдар-биле ботун өрөөниге чугаалашкан даа мен. Черле чүге мынчак хоорай-суур кезип, тоап чоруу-ла, чүге айна чорбас, мыйла-ла үндүрүп чорутуу дээр оон-даа эвес айтырдырмын салдып тургаш чугаалашкаш-ламын.

Бес боор. Ындыг аттыг уруг-ларын үндүрүп кээрге, олар ол оолдарын база танывас. Кара туразы биле оларны кыш-биле туткаш үндүрүп апаар таварылгалар эвези эвес. Оларын үндүрүшканы башкага, вахтерга кылган, оон кедересе солга буза шы-гарга кижи чүт-да калчаар аайын тыппайн беар. Мен элзи хой чылдарда школа шүгүмчүмга аймакчалык каапкан мен а учуринелерге чүгте үш чыл аймакчалык. Бир кезек болук оолдар-биле ботун өрөөниге чугаалашкан даа мен. Черле чүге мынчак хоорай-суур кезип, тоап чоруу-ла, чүге айна чорбас, мыйла-ла үндүрүп чорутуу дээр оон-даа эвес айтырдырмын салдып тургаш чугаалашкаш-ламын.

Бес боор. Ындыг аттыг уруг-ларын үндүрүп кээрге, олар ол оолдарын база танывас. Кара туразы биле оларны кыш-биле туткаш үндүрүп апаар таварылгалар эвези эвес. Оларын үндүрүшканы башкага, вахтерга кылган, оон кедересе солга буза шы-гарга кижи чүт-да калчаар аайын тыппайн беар. Мен элзи хой чылдарда школа шүгүмчүмга аймакчалык каапкан мен а учуринелерге чүгте үш чыл аймакчалык. Бир кезек болук оолдар-биле ботун өрөөниге чугаалашкан даа мен. Черле чүге мынчак хоорай-суур кезип, тоап чоруу-ла, чүге айна чорбас, мыйла-ла үндүрүп чорутуу дээр оон-даа эвес айтырдырмын салдып тургаш чугаалашкаш-ламын.

Бес боор. Ындыг аттыг уруг-ларын үндүрүп кээрге, олар ол оолдарын база танывас. Кара туразы биле оларны кыш-биле туткаш үндүрүп апаар таварылгалар эвези эвес. Оларын үндүрүшканы башкага, вахтерга кылган, оон кедересе солга буза шы-гарга кижи чүт-да калчаар аайын тыппайн беар. Мен элзи хой чылдарда школа шүгүмчүмга аймакчалык каапкан мен а учуринелерге чүгте үш чыл аймакчалык. Бир кезек болук оолдар-биле ботун өрөөниге чугаалашкан даа мен. Черле чүге мынчак хоорай-суур кезип, тоап чоруу-ла, чүге айна чорбас, мыйла-ла үндүрүп чорутуу дээр оон-даа эвес айтырдырмын салдып тургаш чугаалашкаш-ламын.

Бес боор. Ындыг аттыг уруг-ларын үндүрүп кээрге, олар ол оолдарын база танывас. Кара туразы биле оларны кыш-биле туткаш үндүрүп апаар таварылгалар эвези эвес. Оларын үндүрүшканы башкага, вахтерга кылган, оон кедересе солга буза шы-гарга кижи чүт-да калчаар аайын тыппайн беар. Мен элзи хой чылдарда школа шүгүмчүмга аймакчалык каапкан мен а учуринелерге чүгте үш чыл аймакчалык. Бир кезек болук оолдар-биле ботун өрөөниге чугаалашкан даа мен. Черле чүге мынчак хоорай-суур кезип, тоап чоруу-ла, чүге айна чорбас, мыйла-ла үндүрүп чорутуу дээр оон-даа эвес айтырдырмын салдып тургаш чугаалашкаш-ламын.

Чугаалааш, ол үеде биске вахтерлар турбаан, экижидер чирлик чүге дээр, селдер дээр аймак турар. Орун баштарына кадыг-хемиктиг арта нагышын каан турар, кым-даа сохотканыс деп танылбырлар-даа оруды. Селдерин дээр дээрге черлик чүге дээр, селдер дээр эвез турган селдер, чүгте улут танымын-даа улус бар. Олар ол аймактын ач сеткилдиг эвес, аймактын бердинизин, айна-ла ында чирик дугула оларун шагдаалар база бар кире.

Чугаалааш, ол үеде биске вахтерлар турбаан, экижидер чирлик чүге дээр, селдер дээр аймак турар. Орун баштарына кадыг-хемиктиг арта нагышын каан турар, кым-даа сохотканыс деп танылбырлар-даа оруды. Селдерин дээр дээрге черлик чүге дээр, селдер дээр эвез турган селдер, чүгте улут танымын-даа улус бар. Олар ол аймактын ач сеткилдиг эвес, аймактын бердинизин, айна-ла ында чирик дугула оларун шагдаалар база бар кире.

Чугаалааш, ол үеде биске вахтерлар турбаан, экижидер чирлик чүге дээр, селдер дээр аймак турар. Орун баштарына кадыг-хемиктиг арта нагышын каан турар, кым-даа сохотканыс деп танылбырлар-даа оруды. Селдерин дээр дээрге черлик чүге дээр, селдер дээр эвез турган селдер, чүгте улут танымын-даа улус бар. Олар ол аймактын ач сеткилдиг эвес, аймактын бердинизин, айна-ла ында чирик дугула оларун шагдаалар база бар кире.

Чугаалааш, ол үеде биске вахтерлар турбаан, экижидер чирлик чүге дээр, селдер дээр аймак турар. Орун баштарына кадыг-хемиктиг арта нагышын каан турар, кым-даа сохотканыс деп танылбырлар-даа оруды. Селдерин дээр дээрге черлик чүге дээр, селдер дээр эвез турган селдер, чүгте улут танымын-даа улус бар. Олар ол аймактын ач сеткилдиг эвес, аймактын бердинизин, айна-ла ында чирик дугула оларун шагдаалар база бар кире.

Чугаалааш, ол үеде биске вахтерлар турбаан, экижидер чирлик чүге дээр, селдер дээр аймак турар. Орун баштарына кадыг-хемиктиг арта нагышын каан турар, кым-даа сохотканыс деп танылбырлар-даа оруды. Селдерин дээр дээрге черлик чүге дээр, селдер дээр эвез турган селдер, чүгте улут танымын-даа улус бар. Олар ол аймактын ач сеткилдиг эвес, аймактын бердинизин, айна-ла ында чирик дугула оларун шагдаалар база бар кире.

МЕРГЕЖИЛИНИН ААЙЫ-БИЛЕ

Ол анык кыс Кызылда көдө аймакчалык техникумун доккаш, төрөни чери — Торгалыга келгеш, Чаа-Суур салбырынын Ирбитей өңкү бригадасына мал эмчек-тер, мергежилдин аайы-биле аймакчалык берген.

Ол анык кыс Кызылда көдө аймакчалык техникумун доккаш, төрөни чери — Торгалыга келгеш, Чаа-Суур салбырынын Ирбитей өңкү бригадасына мал эмчек-тер, мергежилдин аайы-биле аймакчалык берген.

Ол анык кыс Кызылда көдө аймакчалык техникумун доккаш, төрөни чери — Торгалыга келгеш, Чаа-Суур салбырынын Ирбитей өңкү бригадасына мал эмчек-тер, мергежилдин аайы-биле аймакчалык берген.

Ол анык кыс Кызылда көдө аймакчалык техникумун доккаш, төрөни чери — Торгалыга келгеш, Чаа-Суур салбырынын Ирбитей өңкү бригадасына мал эмчек-тер, мергежилдин аайы-биле аймакчалык берген.

Ол анык кыс Кызылда көдө аймакчалык техникумун доккаш, төрөни чери — Торгалыга келгеш, Чаа-Суур салбырынын Ирбитей өңкү бригадасына мал эмчек-тер, мергежилдин аайы-биле аймакчалык берген.

БҮЗҮР ЕЛ ТУРДА

АТАЛДАРЫН КӨДҮРЕР ДИЗЕ

«Октябрь 30 чыды» совхозун төвү Баян-Талаа суурда жергиликтүү өнөрчүлөрүнүн ишканаларына таандык. Булардын ичинде: «Атталдарын» кездештирүүчү, «Көдүрер» дизи, «Атталдарын» кездештирүүчү, «Көдүрер» дизи, «Атталдарын» кездештирүүчү, «Көдүрер» дизи.

Былчалаа-даа олардын чамдыкы эргилер, дозулар куураары, партиялык эгедей бергендиге көрүшчү. Булардын ичинде: «Атталдарын» кездештирүүчү, «Көдүрер» дизи, «Атталдарын» кездештирүүчү, «Көдүрер» дизи.

Совхоз конторасынын чамында кылган «Күш-аял» чыгармасын эргилер, куураары. Ону чаарып, мурнакчыларга адаржыма кылып бергендиге көрүшчү. Булардын ичинде: «Атталдарын» кездештирүүчү, «Көдүрер» дизи, «Атталдарын» кездештирүүчү, «Көдүрер» дизи.

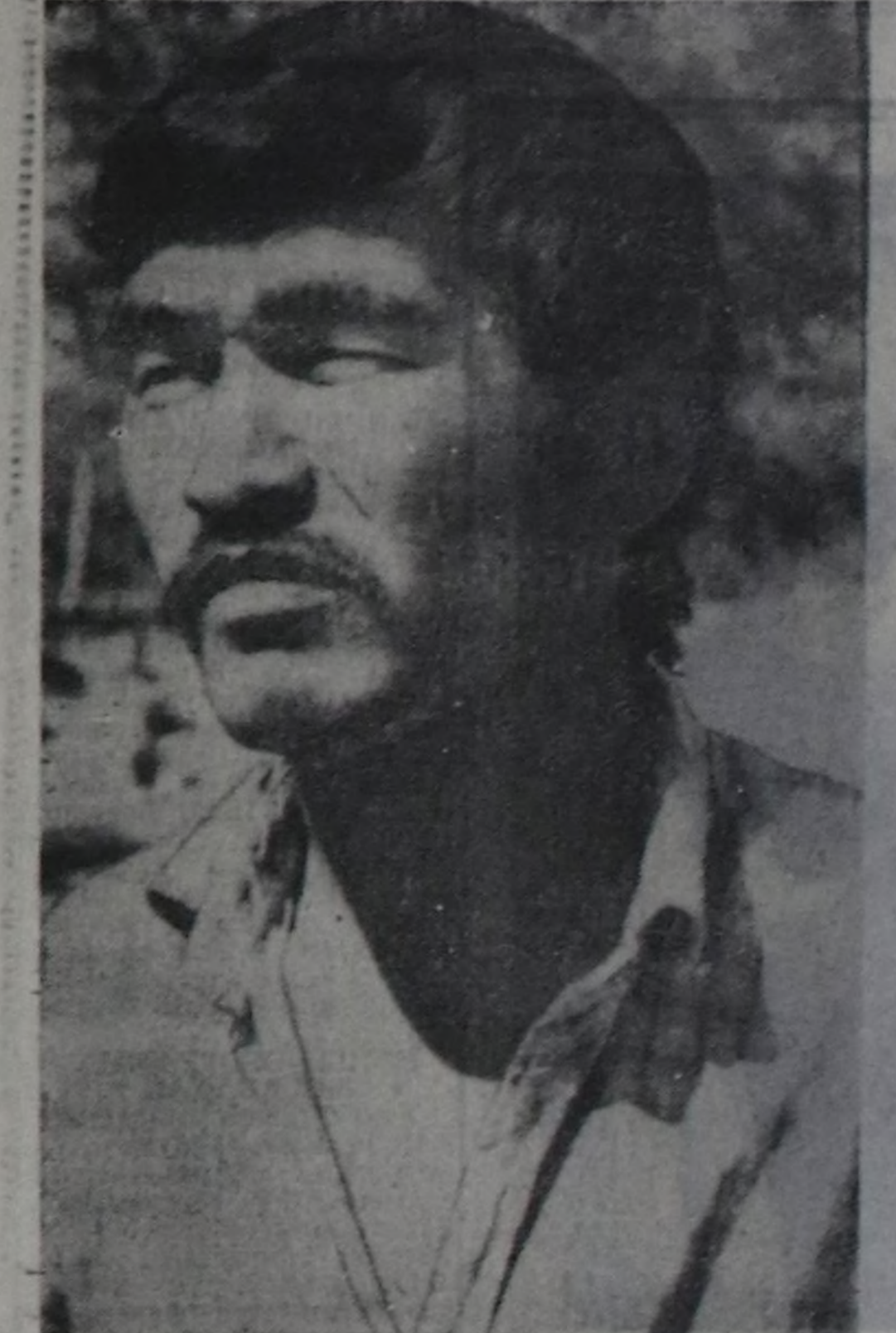
Ол минаш «Көксөмүз» проектор», совхозтун бүдүргө планына, олардын куураарына көрүшчү. Булардын ичинде: «Атталдарын» кездештирүүчү, «Көдүрер» дизи, «Атталдарын» кездештирүүчү, «Көдүрер» дизи.

Ажыла бар четестерин иреттеп, арагачыларын, ажыла шыгы уер кичилерин сойголаан хана парзалгазы кайда-даа көзүлбөс. Ону бодаарга, кескү агитациянын хеплерин совхозтун партия комитети кичилерине ажыла чыгып бергендиге көрүшчү. Булардын ичинде: «Атталдарын» кездештирүүчү, «Көдүрер» дизи, «Атталдарын» кездештирүүчү, «Көдүрер» дизи.

Совхозтун идеология ажыла мында партия комитетин ууртун башкаруу укугу. СЭПнин аталдарын катал көрүшчү деп турар уеле партия комитетинде ажыла чыгып бергендиге көрүшчү. Булардын ичинде: «Атталдарын» кездештирүүчү, «Көдүрер» дизи, «Атталдарын» кездештирүүчү, «Көдүрер» дизи.

Нина СЕРЕНОВА, Хайырагалык школаынын башкысы.

Кадыр-оол ТУВАК.

Чурукта: Каа-Хем районда «Совет Тыва» совхозтун мурнакчы механизатору Валерий Монгуш чазын чер чардырып, тараа тарырыпга ома шылгаараан. Ол ам кажан-даа суггарып көрбөзү ээн шөлдү ажыла чыгып кир- жип, мында тарааны, ногаалар аймаан, мал чемнерин тараан шөлдү трактору-биле суггарып турар.

Онзар ОХЕМЧИКТИН ФОТОСУ

Конгар Санчатты кара чакыды тура тавыгы мен. Малдын утук эр-ле бол- гай. Совхозтун мурнакчы трактористи турар, ам мал- чын апарган кижик. Оон солдари адаан дөзөң, шүтү-да трактористин. Эле тургустунушунун чалгы көргө, ол үр бо- данган. Оон түнеленде бир юданын хүлөп алып, мал- чынаар деп, ө-бүлөсүнүн эли, ажы-төдү-биле ыччал- дыр дугурушкан. Совхозтун директориясына бала үнөш болган. Чайлаар, күтүлгөр, кыштар-даа черин боду көр- үп турган, шилп алган. Мал-матанын өң-чүзүнүн, ажы-чанын билди ал эл- дөн. Ол база малчынын чакыды. Баштайгы чылда ө-бүлөгө кыс хураганнар күлөткөн. Ол кыш арап берге болган — соок, чаы шөлдүкөг, туманнаар, чок бол- кургаг хат хадааш туруп бөр. Былчалаа-даа Конгар Бүтүрөкна биле Кара-кыс Ивановна Санчат- тар анда учурашкан. Хову-шөлдү, тараан чет- тес, шынаанын ногаан «дала- нын», суурда тамыктык аммыраалын каалкан, мал- чын ө-бүлөгө бардым. Култура ажыла чыгып чоран Кара-кыс Ивановна каймаада чаш хураганнар- биле алаакан чаш-шөлдөн чок тур. Ак-чөк халалында

хураган шаразы борашкан. Оон караткы бир-ле хура- ганын чакыткан, бирээни- ни ишти-хырын тулдү, өр- гелеткен тур. Чогум-на мындыг эриг баарлык кижик малды чидирг чокка өс- түрөр болгай деп бодап турдум. Санчаттар дунгун хоон дан ычкан. 1988 чылда 100-ке омааштыр 100 зур- ганын, бир хойдон 1,5 кг. дунгун алган ийик. Бо чылды, март айы соолдуреди оларын аалын- га база катан үсө берген мен. Солун удуштун акыл- чын, аммыраалын-даа хайгаараар деп мурнунда ыччаар мык бодап алган турган мен. Көзөң чаш ху- раган ычтар үсө дозула- га турду. Кыштаанга хун акыл чыткан чүе. Мал- чынаар ычылдында хөдү- гөмаа хөдчөн. Мал-матаны түр турары-ла илден. Ай- тырыг салырмага тура дүшөдөйлөр. Дус-кужур, ситер-даа элбөк. Кодаанын арыг-силлин, Конгарга көрөтүн ома- лал чыкп алган. Чаа ба- жыйдан тунга, мында кирип алган, чунар-биканы база бар. Чик машинага гарак- тыг. Электромоторлуг, Оозун ажыла чыгып, Кыш- тун чырыш диди. Кижинин сагыш-сеткил чайгаар-ла өөрүр бөр чорду. Малчы-

нарны шүтүзүн оода мын- чаар хандырап чүе болза, эки-ле-дир ийин. Санчаттар — арендатор- лар. Ам 364 хойдуг, көр- гүзүү эртен чылдаазыдан бедик 100-тен 102 зур- ганын, 1 хойдан 1,9 кг дук- ту алган. Былчалаа «О Шына» совхозтун хой- ларынын аралына ча- рына тилекти болган, республика Наадымына кирешкенер. Совхозтун Конгар Бүтүрөкоч иин хар- лыг айт биле, а Кара-кыс Ивановна Ташмет баар пу- тана-биле шапкыткы, өл- чөрүү дооснаш, чанып кел- дер. Мурнакчы малчын ө-бү- лөгө амгы үеде чечек-чим- тиг Дыттыг-Хемнин Чыраа- лыг-Аксы деп чайлаанда мал- чын семиртип ал турурлар. Хой семис болурга, телу боткур болур. Соокка, шык- на белен алыспас. Бо чылдын олар 15 тонна ситенин белеткээр. Арендатор дээрге хуу ажыла чыгып кижик ычмакыл. Боду- ла шичкенир апар. Был- чалаа-даа совхозтун тал- чыдан дуа ычыл-ла керек. Санчаттар черле солун улус. Иги-бызаанын тутса, көнүн кирешче обиди, ыр- дайлар. «Чиди-Тейин», «Малчын угбамга», «Ам- дайган», «Кадырчы» деп ырлары бадыраптарга.

малчынар чыккыга ала- чайгаар-ла баштак-хөг черт иканыр чүе. Келер чынг- ге бузууреди, бодун мал- чынаар ода тургустунуш- кунун иделейлик киржик- чидери болуп, тура-сорукту ажылап турар-дыр. Ол-ла аалдарга солун, сөт- куул арап омаал чиди тур- гар чорду. Хойку брига- дарга кызы-бургу темалыг лекчиларын ай саньада номчун тура деп мээ-не боданын мындыг болду ийин. А малчынар база ону ра- йон удурткучуларына дам- чыларын менден диледи- лер. Санчаттарын бир өөрүш- кузү — ажы-төлү, шүтү 90, Оларынча нитинин корум- чурумун хакыдар чагыс- даа южи чок. Харын ө-бү- лөсүнн кижигуянери нем- херек болдурбазы-биле бот- тары кирип турары өөрү- чүг. Шына-ла, кижик бур- гу бакаралыг чорук-биле демисекер болза, оорлар- нын оруу мунгаш, мөзү- чонгар чидер ийин. Эрес малчынар Кара-кыс Ивановна биле Конгар Бүтү- рөкоч Санчаттар анда чаа-чаа чедикчинерин оруктары дилет тыяр дөш хойну кылар. Бузууред турда, ажыл киченте чик.

Моторк ТИРЧИН, Тес-Хем район.

ТЫВЫНГЫР ДИЛЭЭШКИННЕР ХЕРЕК

Азырадыкчы хооннерден уштунар

Сөөлү үеде аммыраалын ажык-чаны, кижидилеткенге хамаарыштыр бодат- гарын солун, сөткү-де, номчукчулар, бикичкилер хөдөк чиди биле бодура турары кончуг-ла эки деп санаар мен. Черле ам аде тургустунушкун эгелен чүе болганда, кедизинде чүгээртен экикир боор бис деп узуу-биле идгээр апар. Чүгө идеген санаар эвес, анча аорт кирип, ууну кадыл, үзүн кириштер дизи эки боор.

«Аммыраал багай, аммыраал-оскен халалыг» деп-ле турар бис, а олар канчап ыч- чан берген деп дозуде чыл- дагаанын тодардыр ажыл- дарын кылза эки деп бо- дар мен. Бо-ла түргүтүнн бижик турары чурттар чер чок, аммыраал ажыл чок- тан ангыда, көдө суурлар- да эмин өрттир чалгаарын чыкп, мунгаранчын эсе- рин көөр үе келген. Сов- хоотарда, организация-лар да ины-бүрү инструмен- тар, спорт, күш-култура, комсомол ажыла чыгып бар болуп, оларын күжү-

биле дыштанылга, үе өрт- тирер, ооннар организас- таар кылдыр көдө күлү- тарын, контораларын, МТМ, гаражтарын фойе- лерин чүге ажылап болбас деп! Кооператив хөдиргит тен- нис, шакин-шыдыраа зал- дары, бильярд, волейбол, баскетбол-даа шөлүн кылпн ал болгай-ла. Кара боолар, тилер, карусельдер, чайга- ныштар кылып алыр чок- черлер канчап-даа тыпты бөр.

Нултура бажырарын дыштанылга чөп ажыла- чар кылдыр хойнигины кичилерин, ол ажыл чок чалгаар турар аммыраалын боттарын чогадыкчы ажылаар кылдыр өөредип, чагыштырары чүгүла. Баштайгы дээринде хар- ын берген билдиргидир ийин. Бистер эртен чазын Уз- бенкстан, Таджикистан ынаар экскурсиялап чо- рааш, черле үелер ал бол- ту-дег, хөй-ле эки чүддерин көргүзүлбөс. Ол чөддерин дегенде чөдөсүз харын шын, ычалаа-даа национал бот-шынар, анча

«Мээң чангыс огулм, азы хөй-регини ажылааш кан- чаар деп, адаан мен тур- дам» суг дилгелдер бар ийик чок. Эскээр чугаа- лаарга, «берга эвес, эргээ өөренип» турар ан. Элең иш чылдар бургунаар-ла эгелен азырадыкчы хоон- нертин, амырчын, халас чурталганын уруктарыны бо хүнирде көрү-биле чор- руур хире улус-тур бис ийин. Демги эгелен каан чугаа- ыста убек, таджик кижилер ашка-көпөткүн үнөзин ажы-толуге дык агаадыр улус болду. Бистерин чам- дыкысы оларын «чазы-чин- жекен» деп бургулаа-даа боор болгай бис оларынча огул чуртга таарышпас чүе кылпанын болза, төрөл бөдүк боттарынын аразына ону сайгыры сугдар, ада ижи огул эне каркымы- биле өтпө-даа болур. А бистинде огул адаанын, азы мунгаранчаан коргудар чүдүр бөр болгай. Оларда шимчээр-ле кижик бургуу улус-биле аайык-кылар ажылады, бичинде халас хостуг турбас чөн чорду, ону база-ла улуглары баш- карып турар. А бистерде

тар довурай берген хала- нын турар, машина-тер- гелери-даа четир, ол хире- нде-ле аксакалдар «анык кижилер хостуг үсинеде чалгаарал чангыга бөр, олутпайлар апар, ажыл дээр- ге акша-дыр, акша-амы- дырал болбозыкпе, а аммы- дырал төнүч чок, ону утпа- дыр дөш-ле баар. Оон ан- гылда, ол ирейер салгаын шыкчы, дуаарак чорукка база өөредип чоруруну да- раазында кичек бидыткан. Бистин чамдык кижилер- инд эскөр барганда бир хер- ресекээр, садпн алынаар баранын арага болур чо- рааш. Ону кылды-мындыг индикседине, анча бо чикек- тин кирер даш. Бо улаада өр улус эш-өөрүнүн, улуг- улуг кижилерин арага сар- дар чангыс күсүдир дэш орай чорупкан. Улуг коды- хоррайга дилгери белен эвес болду минаан, дүкенин 11-12 шак чеде берген. Бистинге бодап, коргун- да турган бис, ычалаа-даа элээди-даа, аммыраал боду- лдулар бистин «хөй чыгып тулузушту харын көргөп, онча-менди, амыр-тайбын гостинчага экелген бол- гаптар. Өөрүн улус оларын

(Эгези № 173, 175 «Шы- да») 5. ЭКЕР ЭРЛЕР ЭЗЕРГЕ ТӨРҮТҮНЕР Аймантын (бичекек об- ласка ден) стадионун эртин кезин көрүп олурармын, хемчээлинин талазы-биле бистин эрги «Хүреш» стади- онустан черле бичелесес ычкан. Чадаландыр өскөн берген олуттар баарында ча- выт жыш херим. Ону аны- буру бодукар-биле өң ийир бодаш мөөл, орус, англи даладарда күш-култура, спорт болгаш кижинин на- дышчыла-биле холбашкан каны уткыгач сөстөрүн дес- киндир бижик. «Күш-да- мыр» сайлары-биле га- дыштыл кезеде нады, «Моол спорт бисти дегейге элдаржыткан», «Чаштар — бистин кезир үенис... Хүндүлөөчөл моол черге кыш хондор чоруп чораш, олар атык, айт чарышты- рарына черле ынак улус- түр дээрин өскөрдүн. Стадионче, ам оон кол экин- ден чавыдак айттар мунга даады 5-8 хар иштинде бо- лдор кире манадыл келди- лер. Бир чамдык айттарын өелден, кууруктарын шуву каан. Бир айт өскөзүлсөн. Воршут, ылаң-тас, Сак- тырга, ан болур чарыше- далжыккаш, девиряп тургангы-даа. Чаңчыл ын- дыг, Бажында шилпа сал- ган, национал хентиг арат кижик демги оолдар дегем стадиону үш дескинн тур- ара аразында, кайм мангыр айт каймын келген, мур- нунда чедикшияи мүл, му- нукузу ымыл даш та- ныштырып четтиниптер. Айт чарыкы шак ыччаар манаа эгелдер, борта, бо- ла стадионга төнер. Ол дуга- нында база доктаар бис. «Эртин үш оюнунун» биске үш солуну хүреш дээрин тодаргай, Хөд-сүн (содан-шудак), арга-хорга барык домей, түбө болган- да, моол-даа хүреш со- нуургалык хайныктыр- ган. Чангыс багай чүе, мо- гелерни кижик танывас, Бычалаа-даа, кашпатай хү- рөштин, чараш аргаларын магадал, адыш чакрал орда, үе өрткөн билдирмес чор- ду. Онаг бүрүз өөредиптиг.

бо кижик орташ бени: «Э- та, мого болган бодузма, ындыг чүе-дир эвеспе, ыччаар-мынчаар боор чүе ышмакыл» деп бодап, түп- нел оорар. Хүрешти эртрип турары оларда чурумчыл, бодун, удууранычын, долгангыр орган өргүч чо- нуу, соу-чылдарын хүндүлөп билер. Чыкка, омаал далаан мого экинчи экти, мойнуна, бут-давынчага баскан азы амаа-даа арта халааш манан ынай бол- пас, а кедерге чурум-са- мыгалыг. Баштай ушван экинче холун сууп, туран- ында дуаалажыр. Демгиин «Ам кадырмын, хүрежиң болдум» дээн уткыгач со- даанын баан ол-ла чериге чекип турар аразында, онтаан мого эвөш-биче девин чоруй, экинче эш келген, бисте ычкан ону колдук ада-биле өт- түрбейн, а боду өде хөй-ле- ге Чүге дизи демгиин колдук ада-биле өттүрөр болза. «Мен сени тилемди, сен менээ күш четпес, чөдүр кижидир сен, менден артык кижик чок-тур» дээн улуг- ураг бодап тыптыр. А каян онтаан кижик онтаттырган экинчи колдук ада-биле өдөргө. «Тилегле бо ула- да мээри болду, эжим, сен- да мени онган болур тур- гайна болгай сен, хомуда- ва, сөзү биле бис ийинин күжүвүстү, арга-ларымны бо улаада мен бириктир- кады алган, тилегтеге чү- күлдүг хүрежиримин даңгы- рагладым. Сен менден дудак чок мого кижик болгай сен, сени хүндүлээрим ол» дээн ханы утка ситген дээрин моол шитер чугаалаар. Черле ычаш, оларынч хү- рөш эртрип, мого салын турарында чараш, карак- ка чидтер чүдүлдер-ле хөй. Чы- жээ, онча онтаан мого эки- биле шак ыччаар чыды- чымчак «байыр-жып» ат- гаш нады базын чоруй бар- бас. Хүреш эртин турар но- гаан ширитки эң дорунде Моолдун Күрүнө тугун ына- ла чараш девиг-биле бис дескенир чоран. Улашты-

САЙН БАЙНА УУ, ЗАВХАН! бо кижик орташ бени: «Э- та, мого болган бодузма, ындыг чүе-дир эвеспе, ыччаар-мынчаар боор чүе ышмакыл» деп бодап, түп- нел оорар. Хүрешти эртрип турары оларда чурумчыл, бодун, удууранычын, долгангыр орган өргүч чо- нуу, соу-чылдарын хүндүлөп билер. Чыкка, омаал далаан мого экинчи экти, мойнуна, бут-давынчага баскан азы амаа-даа арта халааш манан ынай бол- пас, а кедерге чурум-са- мыгалыг. Баштай ушван экинче холун сууп, туран- ында дуаалажыр. Демгиин «Ам кадырмын, хүрежиң болдум» дээн уткыгач со- даанын баан ол-ла чериге чекип турар аразында, онтаан мого эвөш-биче девин чоруй, экинче эш келген, бисте ычкан ону колдук ада-биле өт- түрбейн, а боду өде хөй-ле- ге Чүге дизи демгиин колдук ада-биле өттүрөр болза. «Мен сени тилемди, сен менээ күш четпес, чөдүр кижидир сен, менден артык кижик чок-тур» дээн улуг- ураг бодап тыптыр. А каян онтаан кижик онтаттырган экинчи колдук ада-биле өдөргө. «Тилегле бо ула- да мээри болду, эжим, сен- да мени онган болур тур- гайна болгай сен, хомуда- ва, сөзү биле бис ийинин күжүвүстү, арга-ларымны бо улаада мен бириктир- кады алган, тилегтеге чү- күлдүг хүрежиримин даңгы- рагладым. Сен менден дудак чок мого кижик болгай сен, сени хүндүлээрим ол» дээн ханы утка ситген дээрин моол шитер чугаалаар. Черле ычаш, оларынч хү- рөш эртрип, мого салын турарында чараш, карак- ка чидтер чүдүлдер-ле хөй. Чы- жээ, онча онтаан мого эки- биле шак ыччаар чыды- чымчак «байыр-жып» ат- гаш нады базын чоруй бар- бас. Хүреш эртин турар но- гаан ширитки эң дорунде Моолдун Күрүнө тугун ына- ла чараш девиг-биле бис дескенир чоран. Улашты-

тер довурай берген хала- нын турар, машина-тер- гелери-даа четир, ол хире- нде-ле аксакалдар «анык кижилер хостуг үсинеде чалгаарал чангыга бөр, олутпайлар апар, ажыл дээр- ге акша-дыр, акша-амы- дырал болбозыкпе, а аммы- дырал төнүч чок, ону утпа- дыр дөш-ле баар. Оон ан- гылда, ол ирейер салгаын шыкчы, дуаарак чорукка база өөредип чоруруну да- раазында кичек бидыткан. Бистин чамдык кижилер- инд эскөр барганда бир хер- ресекээр, садпн алынаар баранын арага болур чо- рааш. Ону кылды-мындыг индикседине, анча бо чикек- тин кирер даш. Бо улаада өр улус эш-өөрүнүн, улуг- улуг кижилерин арага сар- дар чангыс күсүдир дэш орай чорупкан. Улуг коды- хоррайга дилгери белен эвес болду минаан, дүкенин 11-12 шак чеде берген. Бистинге бодап, коргун- да турган бис, ычалаа-даа элээди-даа, аммыраал боду- лдулар бистин «хөй чыгып тулузушту харын көргөп, онча-менди, амыр-тайбын гостинчага экелген бол- гаптар. Өөрүн улус оларын

журналистиң орук демдегелдери чүе херин болду. Ам дээр дескелерин, ак чаштаар алы кире берген. Биндыг бол- жок, бир дагы ар, өвү- ринде олурган-лаан 100-100 кижик тараар хөн чок. Би- сирткыш олтаар» ужу- руг бис. Тыппаз чок эрлер ийин. Шак ыччаар көрүктү мурчунче «моол» ыраакты- лар И. Кудур, Д. Кезиктиг, бийик ышмакы Т. Санчат, сымгыч Б. Монгуш үндү- лөс... Уругулуудун адыш чаксаакшыны, дараазында үш контертиваныс хостуг оудт тыптырбаныс — салгап сорулгавыс бүрүн күсүстөн- тен деп бодаар бис. 6. АЛБАДАКШ ЭМЧИ БОЛДУМ Эртенги хүнүнү херелдери аткан дааны мөдөзөл чөт- тилеип барган. Дээр чүдө- рөң. Айт чарынын сонуур- гал көрү-биле он-он улсан- гай кылдыр, оларын иштин, дашыкы алчыллары бистер чалыкты дамдалары ийи-бөр дүжүп эгелей берген тур- да айттылымыс. Чер ара-

тер довурай берген хала- нын турар, машина-тер- гелери-даа четир, ол хире- нде-ле аксакалдар «анык кижилер хостуг үсинеде чалгаарал чангыга бөр, олутпайлар апар, ажыл дээр- ге акша-дыр, акша-амы- дырал болбозыкпе, а аммы- дырал төнүч чок, ону утпа- дыр дөш-ле баар. Оон ан- гылда, ол ирейер салгаын шыкчы, дуаарак чорукка база өөредип чоруруну да- раазында кичек бидыткан. Бистин чамдык кижилер- инд эскөр барганда бир хер- ресекээр, садпн алынаар баранын арага болур чо- рааш. Ону кылды-мындыг индикседине, анча бо чикек- тин кирер даш. Бо улаада өр улус эш-өөрүнүн, улуг- улуг кижилерин арага сар- дар чангыс күсүдир дэш орай чорупкан. Улуг коды- хоррайга дилгери белен эвес болду минаан, дүкенин 11-12 шак чеде берген. Бистинге бодап, коргун- да турган бис, ычалаа-даа элээди-даа, аммыраал боду- лдулар бистин «хөй чыгып тулузушту харын көргөп, онча-менди, амыр-тайбын гостинчага экелген бол- гаптар. Өөрүн улус оларын

ЧУРУКТА: Тыва АССР-инд адаржыг артизи Борис Монгуш хөмөй-сыгыт-биле мөөл көрүктүрөгө алып туруп турар. Онлар ОХЕМЧИКТИН ФОТОСУ.

ТҮҢНӨП КӨРГӨШ... СЭКП обкомунун, Тыва АССР-нин Дэди Советин Президиумунун, Министрлер Чөвүлелинин республиканын коммунисти- ринге, бүгү ажыкчы чоңуни- га, аныктарга үндүргөн кыйгырыш «Сүт-Хөл район Совети болгаш районго сому каттышкан хураалыга сай- гарып танышкан. Кыйгырыштын райкууском даргазы Ч. В. Монгуш ном- чаан. Бо хураал ИХМ-нин капитаны А. С. Куулар кезип олуршкан. Айттырлар, саналдарга депутаттарын хөй нуруузу кирештирер. Кыйгырыштын чүдүдүг болгаш соңгоарла- лык болбас, үезинде үнөң- дир деп хүлөп көргөнер. Бистин республикада бо- дуп турар үлгилерини он шүптү эвес-даа болза, дын- чан, билеп турар чүе бол- ганда, чугаа районга док- таган. Айттырлар, саналдар- дан, негелдерден дынчан олурарга, база-ла дүвөрүн- чиг-дир. «Сүт-Хөл» совхоз- тун «Кара-Чыраа» болгаш «Бора-Тайга» кооперативе- ринде тудуг кылдып турар тыва эвес нациялыг ажыл- чынарик халдап, оларын ажылын наташ чорурунга чедир амыр-дыш бербеп турар апарган совхоз ди- ректору депутат П. С. Кара- Сал чугаалап, кайгал тур- ду. Ол суурда кынарнын бодурыл, ада-нелери, кы- марылы, ыччангаш олар уру- дарын хай дээр болза эки дээн. Арага садмгалаан сөөлү- де дынаарга-ла «бичек- таз, боолаа»... дэш-ле чу- даалар көүдөт турар. Ону бодап олурарга, хамык чүе арагадан болуп турар. Арганын баштай талонап эгелеш, оңт сөөлүнде хо- руп каан. Ол хөзөв талон Системазын бижик чурум- чуктан болза, чон чангыга берип болур турган. Бин- дыг-даа болза, тыва кижиде бичектээр, оорлар деп ийи бачк чангыл кажан чиде- рил? Депутаттар чамдык мын- дыг негелдерини база ча- рын турдулар: эонрик чу- мун үрүн оолдарын эш хуу- суду 15 хонукка шийит- лашты, милицияга чоругу- лаштарга, бирээни 3 хонун- да, өскөн эртенде-ле ча- ныгыл келгенер. Ол шит- нелди милицияга кым со- луур эргилитил? 71 харыг кырган кижик «адым оор» аппарды, ду- даал көрүңер» дөң, кы- марылы негелен. «Соонардан чөдө бөр бис. Чана бер- нер» дээн. Олчаан келбон- нер. Суму секретары хөреж- кен дарганы эонрик оолдар эттей бөргө, милицияге те- лерганаан. «Чадаг чедип шидявас бис» дээн база келбөс. Бичек ажылаан болгаш оор кижилерге удуу хой- луу шиктырадырын улус дилгээтер дамчыштыр дептээр деп-даа саналдар тур- гар. Хураалдын түнеленде, суурларга, ажыл агылтар- же, оларын адырларыче удурткучуг эмиссияларын июнь 15-те атыргаран. Олар июль 21-ге чедир Кыйгырыштын материал- лары-биле туснап тургускан шан-биле ажылаан. Июнь 22-де район сессиязынга байдалды түшөп кирүп, оон ынай кылдыр аммыраалны тодардып ажылаарын ду- гуршкан. Район Советинин даргазы Д. Д. Дулуш болгаш пре- зидиум кижигуянери эштер аякка киччаар чоруда- рынга хамаарыштыр сүмө- чөтүн дэген. ОНДАР.

